

Sabina Vidulin-Orbanić*

The question of objectivity and reliability of marks in various activities of Music teaching

UDC 372.878:371.261
Original scientific article

Accepted: 11th January 2012
Confirmed: 24th February 2012

Summary: *The conceptual changes in primary-school Music teaching have not considerably reflected the manners and criteria of assessment. The contemporary tendencies like familiarization of teaching with pupils' needs, the desire to enable the development of competent music connoisseurs through the open model, the possibility of active music engagement especially in extracurricular music activities; have not caused a change in opinions on assessment. This work emphasises the importance of assessment in accordance with music dispositions and abilities of pupils taking into consideration their work, effort, cooperation and responsibility in learning, to gain knowledge and skills. The presented manners of assessment refer to the use of not only oral, written and practical methods of testing but also those that make pupils active and provide them with better knowledge, e.g. writing a listening diary and music analysis, visiting music manifestations with specific tasks, poster making, reports, presentations and collecting textual, audio and video data for their music portfolio.*

Key words: *Music, music areas, assessment, evaluation of pupils*

Uvodne pretpostavke

U školskoj se praksi svakodnevno vrednuje, prati, provjerava i procjenjuje najčešće znanje i vještine učenika, ali i stručnost učitelja te rad škole. Učenika vrednuje učitelj, učitelja – učenici, roditelji, stručna služba, savjetnici, a i škola je podvrgnuta vanjskom vrednovanju. Iako pojam *vrednovanje* obuhvaća sve aktivnosti kojima se dobivaju obavijesti o tome kako i koliko se ostvaruju odgojno-obrazovni ciljevi, rabe se različiti termini sličnoga značenja uz određene razlike. U praksi se najčešće koriste pojmovi: *vrednovanje, praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje* učenika. Razmatrajući problematiku školske dokimologije, Bognar i Matijević (2002.) te Vrgoč (2005.) analiziraju, sistematiziraju i definiraju pojmove: *vrednovanje, praćenje, provjeravanje, nadzor, ispitivanje, ocjenjivanje, procjenjivanje i mjerenje*. Tijekom nastavnoga procesa vrednovanjem, praćenjem i provjeravanjem prikupljaju se podaci o kompetencijama učenika i o njegovoj

osobnosti, dakle prati se razina njihova znanja i umijeća, način komuniciranja te rješavanja problema, motivacija za rad, suradnja unutar skupina, aktivno sudjelovanje u nastavnim zadacima i doprinos nastavnome procesu. Tako se utvrđuje njihov napredak i/ili poteškoće te upućuje na načine daljnjeg poticanja napretka ili svladavanja poteškoća. Važno je da praćenje učenika bude sustavno i kontinuirano te da slijedi periodično provjeravanje razine postignutih znanja i vještina, čime se uspoređuju predviđeni odgojno-obrazovni zadaci i ostvareni ishodi u određenom vremenskom razdoblju.

No, kada nakon vrednovanja, praćenja i provjeravanja slijedi ocjenjivanje, nailazimo na suprotna mišljenja i očekivanja, ne samo na relaciji učenik-učitelj-roditelj nego i među učiteljima iste struke. Način i kriterij ocjenjivanja često se propituju ne samo među strukom nego i u društvu, a često oprečni stavovi dio su školskog života. Iako načine i postupke ocjenjivanja propisuje pravilnik o ocjenjivanju, još uvijek među učiteljima postoje brojna pitanja o tome što treba ocijeniti i na koji način.

S obzirom na to da je ocjenjivanje neizostavni dio učiteljeva posla, važna nastavna etapa i dio školske svakodnevice, treba ga stalno propitivati i revidirati, unaprjeđivati i poboljšavati. Cilj je što veća objektivnost, pouzdanost i valjanost ocjene kao pokazatelja učenikova uspjeha u školi. Ona treba biti mjerilo izvrsnosti učenikova znanja i vještina te treba odražavati njegova stvarna postignuća tijekom nastavne godine. Dakle, ocjena mora biti: objektivna, pouzdana te stvaran pokazatelj znanja koje je učenik stekao i umijeća koje je razvio.

Na važnost ove problematike te na nejasnoće i nesuglasice u načinu ocjenjivanja i dodjeljivanju ocjena, upozorili su učitelji Glazbene kulture tijekom skupova na županijskoj i državnoj razini¹. Problem s kojim se učitelji Glazbene kulture susreću, među ostalim, jest to što se predmet *Glazbena kultura* smatra, još uvijek, manje bitnim predmetom koji, uglavnom, služi poboljšanju općeg uspjeha učenika, a napisano je pravilo da učenici trebaju imati visoke ocjene. Stoga, pitamo se čemu uopće ocjenjivati učenike iz Glazbene kulture kad ocjena nije ni realna, ni objektivna, ni pouzdana, niti je pokazatelj znanja i napretka učenika? Kako se, ipak, struka nije odlučila za taj radikalni korak, a i pitanje je može li se uopće ostvariti u postojećem, utvrđenom odgojno-obrazovnom sustavu; u radu smo izložili i opisali modele ocjenjivanja u nastavi Glazbene kulture u osnovnoj školi, vodeći se suvremenim načinima ocjenjivanja u korist

¹ Viša savjetnica za područje Glazbene kulture i umjetnosti iz Agencije za odgoj i obrazovanje Anita Gergorić, prof., iz tih je razloga organizirala međužupanijski skup na kojemu je jedna od tema bila *Praćenje i vrednovanje učenika u osnovnoj školi* (predavačica S. Vidulin-Orbanić). Viša savjetnica iz iste Agencije Ružica Ambruš-Kiš, prof., organizirala je državni skup za voditelje županijskih vijeća, na kojemu je jedna od tema bila *Pristup vrednovanju učenika u nastavi Glazbene kulture* (predavačica S. Vidulin-Orbanić).

učenika, ali ne zaboravljajući pritom da su konačno mjerilo uspjeha postignuto znanje i vještina učenika.

Ocjena – iskaz razine postignuća u učenju

Složena aktivnost ocjenjivanja učeničkog napretka obuhvaća procjenjivanje odgojno-obrazovnih ishoda unutar različitih nastavnih predmeta i odgojno-obrazovnih područja. Ocjenjivati se može usmenom, pisanom i praktičnom provjerom, testiranjem i ispitivanjem, koji rezultiraju ocjenom. Ocjena označava razinu postignuća u učenju, odnosno razinu znanja ili vještine koje je učenik stekao i koje može ponoviti ili izložiti.

Tri su funkcije ocjene (Mrkonjić, 1992., Meyer, 2005.): dijagnostička, prognostička i motivacijska. Njome se utvrđuje razina učenikova znanja, predviđa njegov napredak u radu te potiče na (još) kvalitetnije uratke. Ocjenama se izražava sadašnje postignuće, ali njima se procjenjuje i spremnost za buduće učenje. Navedene funkcije, a posebice motivacijska, utječu i na mijenjanje odnosa učenika prema radu. Pongrac (1980.) i Kyriacou (2001.) uz navedene istaknuli su i informacijsku funkciju kojom se osiguravaju povratne pedagoške informacije, veoma važne učenicima kako bi napredovali, ispravili pogreške i poboljšali svoj rad.

U hrvatskoj nastavnoj praksi učitelji ocjenjuju brojčano i opisno. Brojčane ocjene rabe se na svim stupnjevima školovanja, osim prvoga polugodišta u prvom razredu osnovne škole, kada se učenici ocjenjuju isključivo opisno. Na temelju učenikove aktivnosti i pokazanog znanja i umijeća, daju se ocjene od nedovoljan (1) do odličan (5). S obzirom na to da je upitno koliko je pouzdano i objektivno određivanje razine nečijeg znanja na osnovi pet ocjena, uz brojčane istodobno se rabe opisne ocjene u obliku bilješke. Tako se upozorava na specifičnosti ispitivanja i odgovaranja, detaljnije se objašnjava intenzitet i ekstenzitet pokazanog znanja i praktični doseg određene vještine. Istaknimo kako je važno da opisna ocjena sadrži tumačenje o razini usvojenosti znanja i umijeća, motivacijsku poruku učeniku, ali i informacijsku poruku roditeljima o napretku djeteta ili načinima rješavanja poteškoća. Učitelj treba ocjenu javno izreći odmah nakon ocjenjivanja i objasniti je. Bitno je učeniku omogućiti ispravak ocjene ako njome nije zadovoljan ili ako je dobio lošu ocjenu, objasniti mu što je dobro učinio, tj. znao, a što nije te uputiti ga kako ispraviti i poboljšati ocjenu. Tako će i zaključivanje ocjena² biti jednostavnije i objektivnije.

² Novo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, na čelu s Ministrom Jovanovićem, najavljuje ukidanje zaključivanja ocjena u prvom polugodištu zato što su zaključne ocjene, u odnosu na postignutu razinu znanja učenika, u tom kratkom vremenskom razdoblju upitne. Očekuje se očitovanje struke u vezi s navedenim. Prijedlog su podržali ravnatelj Agencije za odgoj i obrazovanje Vinko Filipović i čelnik Sindikata zaposlenika u hrvatskom školstvu „Preporod“ Željko Stipičić. (<http://www.tportal.hr/scitech/znanost/168764/Jovanovic-ukida-zakljucivanje-ocjena-na-polugodistu.html>, 7. siječnja 2012.)

Ocjenjivanje učenika u nastavi glazbene kulture

Reforma pod nazivom *Hrvatski nacionalni obrazovni standard*, definiranje *Strategije za izradbu i razvoj Nacionalnoga kurikulumu za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* kao i *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* (2011.) te *Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi* (2010.), iznova su aktualizirali pitanje ocjenjivanja u školi. U sljedećim ulomcima osvrnut ćemo se na novitete, s posebnim naglaskom na područje Glazbene kulture.

Jedanaesto poglavlje *Nacionalnog okvirnog kurikulumu* posvećeno je načinu vrednovanja učenikova rada. U tekstu se ističe kako školsko ocjenjivanje treba sadržavati kvalitativnu i kvantitativnu procjenu učenikovih postignuća i zalaganja, što znači „prosudbu vrijednosti učenikova usmenoga i pisanoga odgovora; procjenu učenikovih sposobnosti i mogućnosti za ulaganje napora; procjenu o učenikovu korištenju vlastitih mogućnosti i procjenu učenikova zalaganja i rada na satu“ (*Nacionalni okvirni kurikulum*, 2011.). Ocjenjivanje, prema *Kurikulumu*, obuhvaća i sljedeće vrlo bitne čimbenike – odgovornost i suradnju. Jasno je da se ne mjeri i vrednuje samo razina znanja nego i napor, zalaganje i aktivnost učenika na satu, njegova odgovornost i ponašanje te odnos prema radu.

Dodjeljivanje ocjena također dobiva specifične konotacije. *Dovoljan* (2) znači da se procjenjuje kako učenik može i treba postići više te da se očekuje njegov dodatni napor u svladavanju gradiva. *Dobar* (3) učenik dobiva ako je napravio ono što se očekivalo, odnosno, sve što je opisano u obrazovnom standardu za nastavni predmet. Ocjenu *vrlo dobar* (4) dobit će učenik čije postignuće zahtijeva isticanje kvalitete njegova rada i uloženog napora, zbog čega može dobiti i posebna pisana priznanja. Kad je učenikov rad originalan i izrazito kvalitetan, dobiva ocjenu *odličan* (5). U *Kurikulumu* se navodi da se ta ocjena ne bi trebala često dodjeljivati i ne bi ju se trebalo dijeliti velikom broju učenika, jer se takvim pretjerivanjem gubi njezino istinsko značenje. U današnjoj inflaciji odlikaša i petica, ovo bi trebala biti prekretnica u ocjenjivanju.

U tom je kontekstu nekoliko pitanja na koja učitelji traže odgovor. Tko će sa sigurnošću moći (da ne kažemo objektivno) i kako, s kojim *mjernim instrumentima* procijeniti učenikovu originalnost i izrazitu kvalitetu te se odlučiti za ocjenu odličan? Kojim će se postupcima moći procijeniti ta razina? Znači li to da će odlična ocjena postati gotovo nedostižna ili će se, pak, kriterij originalnosti *spustiti*? Smatramo neophodnim da se učini kao što *Kurikulum* predlaže, tj. da se izrade popisi kompetencija za procjenu i praćenje učenika te odrede sadržaji i aktivnosti koje će se vrednovati i ocjenjivati te na osnovi toga napravi ljestvica ocjena, kako bi one bile što objektivnije i pouzdanije. Valja osmisliti kriterij za

prosudbu razine učeničkih postignuća za pojedine predmete i područja. Sljedeći je korak usklađivanje kriterija za svaki pojedini predmet pa i za svaki sadržaj i aktivnost na županijskoj i državnoj razini. Ti kriteriji mogu biti globalni, iako valja zadržati mogućnost minimalnih ispravaka i odstupanja u korist učenika, obraćajući pritom pozornost i na specifičnost i jedinstvenost samoga odjeljenja i škole. U *Kurikulumu* se, nadalje, naglašava da školske ocjene ne smiju biti jedini čimbenik pri određivanju učenikove budućnosti pa se predlaže vođenje učenikova portfelja, a time i samoocjenjivanje učenika.

Kako bismo odredili načine i modele ocjenjivanja u Glazbenoj kulturi, iz *Nastavnog plana i programa za osnovnu školu* (2006.) izdvojili smo konstatacije koje nam omogućuju daljnje tumačenje: „*U središtu pozornosti je učenikova glazbena aktivnost. Pjevanjem, sviranjem i slušanjem glazbenih djela doživljava se i uči glazba, obogaćuje učenikov osjećajni svijet i izoštruje njegov umjetnički senzibilitet. Učinak toga procesa nije moguće izravno količinski odrediti. Učitelj treba uzeti u obzir i skrivene učinke (nastave) glazbe, kao što treba voditi računa o pojedinačnim glazbenim sposobnostima učenika. Nastavna područja izvođenja glazbe, pjevanje i sviranje, u pravilu se ne ocjenjuju. Mogu se ocjenjivati razine obrazovnih postignuća kod nastavnih tema upoznavanja glazbe te uočavanja glazbenih sastavnica (glazbala, pjevački glasovi, glazbeni oblici i vrste, glazbeno-stilska razdoblja i sl.). Glazbeno pismo upoznaje se kao fenomen osobito u vezi sa sviranjem. Operativnu razinu glazbene pismenosti u osnovnoj školi nije moguće postići pa se na tome ne smije inzistirati. Uspjeh učenika u tom području ne može utjecati na njegov konačan uspjeh u predmetu.*“

Da bismo konkretizirali ocjenjivanje u nastavi glazbe, proučili smo i *Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi* (2010.). Pravilnik predviđa usklađivanje načina, postupaka i elemenata praćenja i ocjenjivanja učeničkih postignuća za pojedine predmete i nastavne sadržaje na svim razinama, počevši od školskih i županijskih aktiva pa sve do nacionalne razine. Svi kriteriji i elementi ocjenjivanja trebaju se obznaniti učenicima početkom školske godine, kako bi znali što se točno od njih očekuje u pogledu usvojenosti znanja, odnosno vještina, iz pojedinih predmeta.

Ističemo sljedeće bitne članke *Pravilnika*:

- uspjeh učenika ocjenjuje se na temelju primjene učenikova znanja u izvođenju zadatka, samostalnosti i pokazanih vještina (čl. 3/3)
- aktivnosti u procesu vrednovanja razvoja učenikovih kompetencija i ponašanja provode se transparentno, javno i kontinuirano, poštujući učenikovu osobnost i dajući svakom učeniku jednaku priliku (čl. 4)
- usmeni se oblici provjere provode kontinuirano tijekom nastavne godine (čl. 7/1)

- tijekom praćenja učenikova razvoja učitelj u rubriku bilježaka u imeniku upisuje samo ona zapažanja koja su učitelju u praćenju učenika uočljiva, učeniku i roditelju razumljiva te koja učitelju mogu pomoći u konačnome ocjenjivanju uspjeha u nastavnome predmetu (čl. 12/5)
- u rubriku bilježaka učitelj može unositi i sljedeće podatke: datum provjere, posljednju cjelinu koja se usmeno provjeravala, teme i rezultate samostalnih, seminarских i drugih radova učenika, redovitost izvršavanja zadataka i druge informacije koje su osnova za ocjenu pojedinoga predmeta (čl. 12/6)
- učitelj ocjenjuje javno u razrednome odjelu (čl. 12/8)
- učitelj je dužan svaku ocjenu javno priopćiti i obrazložiti učeniku (čl. 12/9)
- učitelj je dužan ocjenu upisati u imenik u za to odgovarajući odjeljak (čl. 12/10)
- učenik ima pravo znati elemente ocjenjivanja, kao i načine i postupke vrednovanja svakog učitelja (čl. 13/1)
- učenik je dužan pridržavati se svih pravila koja se odnose na načine i postupke vrednovanja te na pravila ponašanja učenika u školi (čl. 13/2)
- ako se učenik ne pridržava pravila, učitelj može predložiti određenu pedagošku mjeru razredniku, razrednome vijeću ili učiteljskome vijeću koje može donijeti odluku o izricanju pedagoške mjere učeniku (čl. 13/3)

Naglasit ćemo još jednom važne napomene glede ocjenjivanja. Kako bi učenik znao što se od njega očekuje, bitno je upoznati ga s elementima ocjenjivanja te s načinima i postupcima vrednovanja u svakom predmetu. Vrednovanje i provjeravanje treba provoditi kontinuirano, u razrednom odjelu, pojedinačnim i skupnim oblicima poput razgovora, ispitivanja, izrade pisanih, grafičkih, praktičnih i drugih radova. Ocjenu treba izreći javno i argumentirano te ju odmah, pred učenikom, zapisati u imenik uz jasnu, preciznu i razumljivu zabilješku. Pri ocjenjivanju učitelj treba procijeniti koliko su učenikova znanja i vještine primjenjive te poticati samopouzdanje i aktivno sudjelovanje u nastavi. Važno je učenika osposobiti za samoučenje i samoprocjenu znanja. U *Pravilniku* se naglašava i to da je učenik dužan pridržavati se pravila i da mu se, ako ih ne poštuje, može izreći odgovarajuća pedagoška mjera.

Suvremeni modeli ocjenjivanja učenika u nastavi Glazbene kulture

S obzirom na novosti koje su ponudili *HNOS, NOK, Nastavni plan i program* te *Pravilnik o ocjenjivanju*, jasno je da i ocjenjivanje u Glazbenoj kulturi treba poprimiti drukčiji karakter. U promišljanju ove problematike nameće se pitanje kako vrednovati, pratiti i ocjenjivati učenike iz područja Glazbene kulture. Naime, kao i kod drugih predmeta, ocjena treba biti objektivna te iskaz znanja,

umijeća, aktivnosti i motiviranosti učenika za pojedino područje. No, glazba je specifično umjetničko područje pa je, u tom kontekstu, teško pronaći primjeren način (objektivnog i pouzdanog) ocjenjivanja. Razlog tomu je što nemaju svi učenici jednake predispozicije za uspješan rad, a izloženi su istim zahtjevima. Stoga, učitelj treba upoznati svakog učenika, uvidjeti kojim glazbenim vještinama i sposobnostima raspolaže te sukladno tomu definirati područja rada u nastavi glazbe³ i osmisliti primjerene načine i kriterije ocjenjivanja.

Tijekom nastave Glazbene kulture možemo zapaziti kako su neki učenici zainteresirani za predmet i uspješni u glazbenom izražavanju: dobro pjevaju (točno intoniraju) i sviraju, aktivno slušaju glazbena djela. S druge strane, neki učenici vole pjevati, ali nemaju predispozicije za to zbog nepravilne intonacije. Jedni su učenici aktivni, a drugi pasivni; neki se koriste naučenom glazbenom terminologijom, neki ne, ovisno o njihovu znanju, motivaciji i interesu. Susrećemo se s glazbeno talentiranim učenicima koji nisu zainteresirani ni za kakve glazbene sadržaje, ali i s onima koji pokazuju iznimnu želju da se bave glazbom i izvan škole. U razredu su i učenici koji imaju razvijene glazbene vještine, međutim treba ih stalno motivirati za rad. Upravo nastavna praksa i posebnost svakoga pojedinca osporava kriterije i načine ocjenjivanja u nastavi glazbe jer često iza iste ocjene, ne stoji jednako znanje, angažman i zainteresiranost učenika.

Učestali načini ocjenjivanja u Glazbenoj kulturi jesu usmeno i praktično provjeravanje i ispitivanje učenika te pisani rad. Usmeno provjeravanje treba biti, prije svega, razgovor, dvosmjerna komunikacija između učitelja i učenika, a ne ispitivanje kao zasebna aktivnost. Svaki sat i svaka nastavna etapa prikladni su za provjeru učenikova znanja i vještina. Pri obradi gradiva učitelj zamjećuje što učenik zna o određenoj temi te kako povezuje gradivo s poznatim sadržajima. Na taj način učitelj može zapaziti kolika je aktivnost, zainteresiranost i znanje učenika za sadržaj koji se obrađuje te prosuditi koju će ocjenu upisati u imenik. Razina znanja i vještina učenika može se uočiti i u etapama uvježbavanja i ponavljanja gradiva. Kad učenik pokazuje visoku razinu znanja ili vještine, valja to istaknuti dobrom ocjenom koja je i objektivna i pouzdana.

Pisani ispit kojim se ispitivala razina teorijskog poznavanja glazbe (definicija) više se ne provodi jer teoretiziranju nema mjesta u nastavi glazbe. No, ako pisani ispit znači desetominutnu provjeru usvojenosti znanja slušanjem i prepoznavanjem glazbenih djela i sastavnica, mogao bi naći svoje mjesto u provjeravanju i ocjenjivanju učenika. Tako se mogu ispitati svi učenici, u istom vremenu i istim uvjetima, objektivno i pouzdano, što pridonosi učinkovitosti nastave i ocjenjivanja.

³ Otvoreni model Glazbene kulture propisuje samo jednu obveznu aktivnost (dominantna varijabla), a to je slušanje i upoznavanje glazbe, a drugu aktivnost (varijablu) određuje učitelj u odnosu na motivaciju, želje i sposobnosti učenika pojedinog odjeljenja.

S obzirom na postojeći otvoreni model Glazbene kulture, ocjenjivanje učenika iz područja *slušanja i upoznavanja glazbenih djela* bit će najučestalije te se može objektivno i pouzdano ocijeniti. Napomenimo i to kako je za navedeno područje moguće postaviti jasne kriterije ocjenjivanja jer obuhvaća, osim slušne analize, poznavanje teorijskih činjenica⁴ koje se mogu naučiti proučavajući tekstualne priloge udžbenika, uz pomoć učitelja, ali i samostalnim radom. Udžbenik Glazbene kulture sadrži dva do tri nosača zvuka pa učenik može glazbeno djelo opetovano slušati i kod kuće te unaprijediti sposobnost zapažanja i utvrđivanja glazbenih sastavnica. Upoznavanje i analiza glazbenih djela utjecat će i na opću i na glazbenu kulturu učenika, što je, u današnjoj eksploziji glazbe upitne *kvalitete* zaista potrebno. Koliko je objektivna i pouzdana ocjena moguća i izvediva u odnosu na drugu varijablu otvorenoga modela (područje pjevanja ili sviranja ili stvaralaštva ili glazbenoga opismenjivanja), izložiti ćemo u sljedećim odlomcima.

Područje *Slušanje i upoznavanje glazbenih djela* važno je ne samo zbog toga što pridonosi ostvarenju cilja glazbene nastave – razvijanju kompetentnog slušatelja i poznavatelja glazbe nego i zato što se temelji na konkretnom znanju pa učenik, ako uči, može postići dobre rezultate i dobiti objektivnu ocjenu. Kako bi učenici znali koliko je podataka potrebno prepoznati i utvrditi u samom glazbenom djelu za ocjenu odličan, vrlo dobar i tako redom, neophodno je izraditi opisnu i broječanu skalu. Jasni i razumljivi kriteriji ocjenjivanja pomoći će učenicima da shvate koliko se trebaju potruditi za određenu ocjenu te koja znanja i vještine trebaju steći kako bi bili dobri poznavatelji glazbene umjetnosti. Jasnim i objektivnim kriterijima učitelj će lako odrediti konačnu ocjenu i moći će je obrazložiti ne samo učenicima nego i drugim učiteljima te roditeljima.

S obzirom na to da postoje suvremeniji načini ocjenjivanja od usmenih, praktičnih i pisanih provjera, predlažemo sljedeće modele kojima učenici mogu dobiti objektivne i pouzdane ocjene. Upoznavanje glazbe može se realizirati vođenjem *dnevnika slušanja i analize glazbenih djela*. U dnevnik učenici upisuju ime skladatelja i naziv djela, analiziraju melodiju, ritam, tempo, dinamiku, glazbala, glasove, glazbeni oblik i vrstu te ostale ključne i specifične sastavnice djela. Važno je napomenuti da pritom nije konačan ishod *nešto* poslušati i napisati nego višekratnim slušanjem djela i kvalitetnom analizom dobro upoznati određeno djelo i zapamtiti ga.

Odlazak u kazalište i koncertne dvorane te praćenje koncertnog repertoara, s unaprijed postavljenim glazbenim zadacima, odlika su suvremene nastave. Posjet kazalištu, u gradu ili izvan njega, odlična je prigoda za terensku i istraživačku

⁴ Na nastavi Glazbene kulture učenici uče o skladateljima i njihovim glazbenim djelima, o instrumentima, glasovima, instrumentalnim i vokalnim korpusima te vrstama, glazbenim epohama.

nastavu. Izlazak iz školske učionice predstavlja izniman doživljaj i događaj u životu učenika. Važno je napomenuti kako prije koncerta učitelj treba upoznati učenike s glazbenim djelom, a ovisno o tome je li djelo instrumentalno, vokalno ili vokalno-instrumentalno, valja pripremiti dovoljno informacija, audio i videoinserata kojima će se učenicima približiti određeno djelo. Potaknuti koncertom, učenici mogu izraditi plakat, napisati referat, pripremiti prezentaciju, što pruža još neke mogućnosti objektivnog i pouzdanog ocjenjivanja učenika u području Glazbene kulture.

Osim područja slušanja i upoznavanja glazbene literature, koje se može ocijeniti usmenim i pismenim provjerama, pri ispitivanju razine pjevačkog i sviračkog umijeća provodi se praktično provjeravanje. Najčešće polemike učenika s nižom ocjenom iz glazbene kulture i njihovih roditelja vezane su uz područje pjevanja, vjerojatno zbog prijašnjeg modela glazbene nastave u kojemu se ocjenjivala pjevačka vještina i u pjevačko nevjestih i neintoniranih učenika što je često rezultiralo slabijom ocjenom, a ponekad i jedinicom.

Iako prema *Nastavnom programu* ocjenjivanje učenika u izvođenju glazbe (pjevanju i sviranju) nije predviđeno, učenici mogu otpjevati ili odsvirati neku pjesmu, no pitanje je kako će se ta aktivnost objektivno i pouzdano ocijeniti. Ne smije se dogoditi da npr. netočna intonacija bude mjerilo glazbenog neznanja i da to rezultira negativnom ili lošom ocjenom. Činjenica je da pjevanje nije i ne može biti presudna ocjena u nastavi Glazbene kulture jer nije moguće objektivno i pouzdano ocijeniti navedenu aktivnost. Ne može se ocijeniti učenik koji nepravilno intonira jer pjevačku vještinu ne posjeduju svi učenici pa to ne može biti kriterijem ocjenjivanja učenika. No, ako učenici žele *odgovarati* pjevanje i/ili sviranje, nema razloga da im se to uskrati. U ovom slučaju nagradit ćemo njihovu aktivnost, trud, interes i zalaganje. Istaknimo i to da je važno objasniti način ocjenjivanja učenika u javnosti, osobito roditeljima, kako se ne bi i dalje stjecao krivi dojam da se na *Glazbenom* istim mjerilom mjeri dijete s pravilnom i nepravilnom intonacijom, ili kako roditelji kažu *dijete sa sluhom i bez sluha* jer nije pjesma središte nastave nego glazbeno djelo, a slušati glazbu i analizirati njezine sastavnice mogu svi.

Pri sviranju ocjenjivanje može biti konkretnije, objektivnije i pouzdanije nego kod pjevanja. Naime, početnu i osnovnu vještinu sviranja mogu steći svi učenici. Potrebno je naučiti raspoznavati ritamske strukture i glazbeno pismo (abecedu) kako bi mogli svirati prema notama⁵. Tako se pri sviranju neke skladbe mogu ocijeniti tri sastavnice: poznavanje nota, točnost u izvođenju ritamskih kombinacija i izvođenje pjesme u cjelini (interpretacija). Prilikom jedne praktične provjere mogu se napisati čak tri ocjene u imenik.

⁵ Govorimo isključivo o prividnoj glazbenoj pismenosti.

Osim navedenih načina ocjenjivanja, istaknimo još samovrednovanje i samoocjenjivanje učenika. Samovrednovanjem se razvija svijest o vlastitim znanjima i stečenim kompetencijama, prednostima i nedostacima. U konačnici, pridonosi oblikovanju pozitivne slike o sebi i svojim mogućnostima. Samoocjenjivanje također pomaže u razvoju kritičnosti i samokritičnosti učenika prema vlastitim aktivnostima i ishodima učenja, s tom razlikom da si oni sami dodjeljuju ocjenu za rad i kvalitetu uratka. U novoj koncepciji odgojno-obrazovnog sustava Hrvatske naglašava se kako od početka školovanja učenike treba osposobljavati za samoocjenjivanje, čime se želi naglasiti odgovornost učenika za osobni uspjeh, napredak i razvoj. Razvijena sposobnost samoocjenjivanja ima posebno značenje „u procesu samoobrazovanja i cjeloživotnoga učenja“ (Matijević, 2004.: 13).

S obzirom na to da učenik ne zna što i kako samovrednovati i samoocjenjivati, neophodna je pomoć učitelja. Učitelj će, dok argumentirano i javno obavještava učenika o njegovu radu, razini znanja, vještina i sposobnosti, neposredno pokazati i objasniti što zapaža i vrednuje te kako ocjenjuje pa prema tom modelu učenik može naučiti kako sebe vrednovati i ocijeniti. U početku to nije jednostavan zadatak, stoga ne čudi da učenik odbija samoocjenjivanje ili se ocjenjuje boljom, ili još češće lošijom ocjenom od one koju bi učitelj izrekao. Tada je važno s učenikom analizirati svaki detalj, upozoriti na propuste u razmišljanju te pokazati ispravan način vrednovanja i ocjenjivanja sebe, nekoga ili nečega.

Poznata i često rabljena tehnika samostalnog ocjenjivanja je tzv. *portfelj ili mapa učeničkih radova*. Matijević (2004.: 85) smatra da je mapa „važna dopuna tradicionalnim metodama praćenja i kao takva integrirana je u sveukupna razredno-nastavna događanja. Sakupljeni radovi znakovito i autentično reprezentiraju učenikove aktivnosti i rezultate.“ Tijekom nastavne godine učenik u mapu svojih radova ulaže sve ili samo izabrane radove koji služe analizi i (samo) ocjenjivanju. Takve mape mogu poslužiti usporedbi napretka učenika u odnosu na prethodni razred ili prethodno obrazovno razdoblje, a mogu biti korisne pri razmatranju upisa na viši stupanj obveznoga školovanja. Matijević (2004., prema: Arter, 1995. i Razdavišek-Pučko, 1999.) navodi preporuke za vođenje portfelja: „*Mapa se koristi u dogovoru s učenikom; na svakom radu koji se ulaže u piše se datum; ulažu se uspješni radovi ili u dogovoru s učenicima i manje uspješni zbog analize napretka; mapa je predviđena za skupljanje radova koji nastaju u školi, ali se mogu ulagati i radovi koji nastaju u izvanškolsko vrijeme; izbor radova treba prepustiti učenicima, ali je važno učiteljevo usmjeravanje i poticanje.*“ Sadržaj mape može se tijekom nastavne godine nekoliko puta pregledati. Komentiraju se uspješni radovi i daju uputstva za poboljšanje ostalih. Na kraju nastavne godine može se provesti odabir radova te izložiti na prigodno, vidljivo mjesto.

Predlažemo da, osim samoocjenjivanju, ova tehnika posluži i ocjenjivanju rada učenika kroz nastavnu godinu. U *glazbenu mapu* (glazbeni portfelj) učenici mogu umetati radove iz područja glazbe, ali i audio i videopriloze. Mapa se sastoji od materijala koji se proučavaju na nastavi Glazbene kulture, ali mogu se dodavati i novi glazbeni sadržaji koje učenici proučavaju u slobodno vrijeme, novi pojmovi, djela, analize. Prikupljenim materijalima i raspravama doprinosi se kvaliteti nastave glazbe, ali i osobnom glazbenom razvoju te boljem poznavanju glazbene umjetnosti.

Napomenimo i to kako je za glazbeni razvoj važno poticati i vrednovati sudjelovanje učenika u raznim razrednim i pojedinačnim projektima. Tako učenici pokazuju opredijeljenost za određeno nastavno područje ili aktivnost, želju i volju da se bave glazbom ne samo u školi nego i u slobodno vrijeme, a učiteljima je to prilika da ih nagrade dobrim ocjenama.

Umjesto zaključka

U ovom smo se radu bavili pitanjem objektivnosti i pouzdanosti ocjena u Glazbenoj kulturi. Činjenica je da dokle god u praksi postoji *stari model* prema kojemu učitelji glazbe ocjenjuju teorijsko znanje, memoriranje i reproduciranje definicija ispituju poznavanje nota i ljestvica, diktiraju melodijske i ritamske diktate, provjeravaju razinu pjevačke vještine i na osnovi toga daju negativne ili *slabije* ocjene, ne možemo govoriti o objektivnim i pouzdanim ocjenama. Učenici i roditelji će biti nezadovoljni, definicija brzo zaboravljena, a zaključak da je učenik nepravedno ocijenjen jer *nema pravilnu intonaciju* učestao. Naravno, o glazbenom znanju i razvoju glazbene vještine ne možemo govoriti.

Pravilnim provođenjem otvorenoga modela, s jasnim ciljem i definiranim aktivnostima, smatramo da nastava glazbe može postati mjestom stjecanja glazbene kulture, a pomnom uporabom predloženih načina ocjenjivanja pitanje objektivnosti i pouzdanosti ocjena bit će riješeno ili bar na putu rješenja. Na tom putu, uz učitelja-ocjenjivača, učenik je važna karika. Svaki učenik koji uči, zalaže se i aktivno sudjeluje u nastavi bit će nagrađen, ne samo stečenim znanjem i razvijenim (glazbenim) vještinama nego i učenicima (naj)bitnijom sastavnicom školovanja – dobrom ocjenom.

Literatura:

1. Bognar, L., Matijević, M. (2002.): *Didaktika*, Zagreb: Školska knjiga.
2. Grgin, T. (1994.): *Školska dokimologija*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
3. Grgin, T. (2001.): *Školsko ocjenjivanje znanja*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
4. **Hrvatski nacionalni obrazovni standard*: <http://www.tportal.hr/scitech/znanost/168764/Jovanovic-ukida-zakljucivanje-ocjena-na-polugodistu.html> (7. siječnja 2012.)
5. Janković, J. (2002.). *Školska dokimologija, zablude, opasnosti i mogućnosti*, u H. Vrgoč (ur.), *Praćenje i ocjenjivanje školskog uspjeha*, Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor, str. 64-72.
6. Kyriacou, C. (2001.): *Temeljna nastavna umijeća*, Zagreb: Educa.
7. Matijević, M. (2004.): *Ocjenjivanje u osnovnoj školi*, Zagreb: Tipex.
8. Matijević, M. (2007.). *Evaluacija u nastavnom kurikulumu škole*, u: V. Previšić (ur.), *Kurikulum: teorije, metodologija, sadržaj, struktura*, Zagreb: Školska knjiga, str. 267-301.
9. Meyer, H. (2005.): *Što je dobra nastava?*, Zagreb: Erudita.
10. Mrkonjić, A. (1992.): Problemi ocjenjivanja u školi. *Radovi filozofskog fakulteta u Zadru 31(8)*: 113-132.
11. Mrkonjić, A. (2008.): Vrednovanje u školi. *Acta Iadertina 5*: 27-37.
12. Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006.)
13. *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* (2011.)
14. Poljak, V. (1991.): *Didaktika*, Zagreb: Školska knjiga.
15. Pongrac, S. (1980.): *Ispitivanje i ocjenjivanje u obrazovanju*, Zagreb: Školska knjiga.
16. Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi (2010.)
17. Rojko, P. (1997.): Ocjenjivanje u glazbenoj nastavi, *Tonovi 30*: 11-14.
18. Turković, I. (1996.): *Praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje u praktičnoj nastavi*, Zagreb: Otvoreno sveučilište.
19. Vican, D., Bognar, L., Previšić, V. (2007.). *Hrvatski nacionalni kurikulum*, u: V. Previšić (ur.), *Kurikulum: teorije, metodologija, sadržaj, struktura*, Zagreb: Školska knjiga, str. 137-174.
20. Vrgoč, H. (2005.). *Pojam vrjednovanja (i njemu srodnih pojmova)*, u: V. Mužić (ur.), *Vrjednovanje u odgoju i obrazovanju*, Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor, str. 13-15.

Sabina Vidulin-Orbanić*

La questione dell'oggettività e dell'affidabilità dei voti nelle varie attività nell'insegnamento di educazione musicale

UDK 316.64-053.5:372.878
Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 22. 1. 2012.
Prihvaćeno: 24. 2. 2012.

Riassunto: *I mutamenti nella concezione dell'insegnamento dell'educazione musicale nelle scuole medie non si riflettono ancora appieno sui criteri e le modalità di valutazione. Le tendenze attuali che vedono l'insegnamento modellarsi sui bisogni degli alunni, l'applicazione di un modello aperto che permetta lo sviluppo dei competenti conoscitori della musica, la possibilità di fare musica attivamente, specie nelle attività musicale extrascolastiche, non hanno modificato l'opinione riguardo alla valutazione degli alunni. In quest'articolo si cerca di porre l'accento sulla valutazione in accordo con le teorie musicali e le possibilità degli alunni, ma si cerca di tenere presente il loro lavoro, l'impegno, cooperazione e la responsabilità nello studio con fine di acquisire saperi e sviluppare abilità. Le modalità di valutazione esposte nel saggio indicano l'uso non solo di metodi orali, scritti e altri modi di valutazione degli alunni, ma anche di quelli che renderanno l'alunno più attivo e che gli daranno l'accesso al sapere di maggiore qualità quali la compilazione di un diario d'ascolto e d'analisi della musica, le visite agli eventi musicali con compiti ben precisi, la creazione di manifesti, relazioni, presentazioni; la raccolta di contributi video, audio e testuali utili alla formazione di un portfolio musicale*

Parole chiave: *Educazione musicale, tipi di musica, valutazione, la valutazione degli alunni.*

* dr. sc. Sabina Vidulin-Orbanić, doc.
Sveučilište Jurja Dobrila
u Puli
Odjel za glazbu,
Odsjek za glazbenu
pedagogiju
svidulin@unipu.hr

* Sabina Vidulin-Orbanić,
Ph.D.
University of Juraj Dobrila
in Pula
Music Department,
Department of Music
Pedagogy
svidulin@unipu.hr

* dr. sc. Sabina Vidulin-Orbanić, doc.
Università Juraj Dobrila,
Pula
Dipartimento di Musica,
Dipartimento di pedagogia
musicale
svidulin@unipu.hr

Snježana Dobrota*

Stavovi učenika osnovne škole prema glazbi i nastavi glazbe¹

UDK 316.64-053.5:372.878
Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 22. 1. 2012.
Prihvaćeno: 24. 2. 2012.

Sažetak: *U radu se istražuju stavovi učenika četvrtih i osmih razreda osnovnih škola Splitsko-dalmatinske i Hercegovačko-neretvanske županije prema glazbi i Glazbenoj kulturi. Rezultati potvrđuju značajan utjecaj spola, dobi i mjesta stanovanja na stavove učenika prema glazbi. Nadalje, rezultati upućuju na to da učenici vole slušati klasičnu glazbu te da je pjevanje omiljena aktivnost na nastavi Glazbene kulture. Stoga se može zaključiti da učenici vole glazbu te da ona ima važnu ulogu u njihovu životu. U sljedećim istraživanjima mogli bi se ispitati stavovi srednjoškolaca prema nastavi glazbe i glazbi općenito.*

Ključne riječi: *estetski odgoj, nastava glazbe, glazbene sposobnosti, stavovi.*

¹ Rad pod naslovom *Stavovi učenika osnovne škole prema glazbi i glazbenoj nastavi* diplomska je radnja obranjena 2011. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu, na Odsjeku za učiteljski studij, pod mentorstvom dr. sc. Snježane Dobrota.